

ОСВІТА ТРЕТЬОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ

СИДОРЕНКО В.В.,

завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
та методики їх викладання Донецького облІППО,
кандидат філологічних наук, доцент

УДК 37.011.3-051:005.336.5[811.161.2+821]:37.091.12:005.963

РЕАЛІЗАЦІЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В ПРОЦЕСІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ

У статті висвітлено результати дослідно-експериментальної роботи щодо впровадження в практику післядипломної освіти експериментальної багаторівневої циклічної науково-методичної системи та акме-орієнтованої моделі розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури, експериментальної перевірки їх дієвості та ефективності з орієнтацією на підвищення якості освіти, урахуванням соціокультурних викликів та вимог освітньої галузі «Мова і література», потреб учителя-словесника у навчанні протягом життя. Комплексно вивчено організаційно-педагогічні та науково-методичні умови, суб'єктивні та об'єктивні акмеофактори, за яких формування, розвиток і вдосконалення педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти відбувається більш ефективно.

Ключові слова: педагогічна майстерність, диференційований акмеологічний освітній простір, система післядипломної освіти, комплексний перманентний моніторинг, експериментальна ситуація, акметехнологічне навчально-методичне забезпечення, інноваційний науково-методичний супровід.

В статье отражены результаты опытно-экспериментальной работы по внедрению в практику последипломного образования экспериментальной многоуровневой циклической научно-методической системы и акме-ориентированной модели развития педагогического мастерства учителя украинского языка и литературы, экспериментальной проверки их эффективности с ориентацией на повышение качества образования, учетом социокультурных вызовов и требований образовательной отрасли «Язык и литература», потребностей учителя-словесника в обучении в течение жизни. Комплексно изучены организационно-педагогические и научно-методические условия, субъективные и объективные акмеофакторы, при которых формирование, развитие и совершенствование педагогического мастерства учителя украинского языка и литературы в системе последипломного образования происходит более эффективно.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, дифференцированное акмеологическое образовательное пространство, система последипломного образования, комплексный перманентный мониторинг, экспериментальная ситуация, акметехнологическое учебно-методическое обеспечение, инновационное научно-методическое сопровождение.

The article highlights the results of experimental work on the implementation in practice of postgraduate education experimental multi-cyclic scientific and technical systems and acme-oriented model of pedagogical skills teacher of Ukrainian language and literature, experimental verification of the efficiency and effectiveness with a focus on improving the quality of education, including cultural challenges and requirements of the educational sector "language and literature" needs-language and literature teacher in lifelong learning. Comprehensively studied in organizational pedagogical and scientific-methodological terms, subjective and objective akmeofactory in which the formation, development and improvement of pedagogical skills teacher of Ukrainian language and literature in post-graduate education is more effective.

Keywords: pedagogical skills, differentiated acmeological educational environment, the system of postgraduate education, integrated permanent monitoring, the experimental situation akmetehnolohichne training and methodological support, innovative scientific and methodological support.

Постановка проблеми. Необхідною умовою визначення ефективності організації розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в просторі післядипломної освіти є експериментальна перевірка практичної реалізації концептуальних ідей, вихідних положень дослідження. Під експериментом розуміємо метод дослідження, завдяки якому експериментатор може перевірити гіпотезу своєї наукової роботи, тобто наукове припущення про взаємозалежність умов

навчання і виховання та очікуваних результатів [1, с. 6]. На важливості й обов'язковому характері експериментальної перевірки концептуальних положень дослідження розвитку педагогічної майстерності вчителя як пролонгованого, вираженого, системного процесу слушно наголошує Н.В. Кузьміна [2, с. 14]: «Виявити особливості формування особистості вчителя, його здібностей, закономірності оволодіння педагогічною майстерністю можна шляхом тривалого

монографічного дослідження за допомогою спостереження, бесід, аналізу діяльності студентів у педагогічному навчальному закладі, молодих учителів із перших кроків у школі до отримання ними сталих позитивних результатів, учителів досвідчених, які багато років пропрацювали в школі, а також учителів, визнаних майстрів своєї справи». Пізнання закономірностей професійного становлення вчителя української мови і літератури в умовах післядипломної освіти, удосконалення цього процесу має відбуватися на основі науково обґрунтованої та експериментально апробованої багаторівневої циклічної науково-методичної системи розвитку педагогічної майстерності як комплексу організаційно-мотиваційних, навчально-методичних, процесуально-технологічних, психолого-педагогічних, управлінських тощо заходів, належних організаційно-педагогічних умов, стимулювальних акмеологічних суб'єктивних та об'єктивних факторів, спрямованих на створення диференційованого акмеологічного простору для освіти протягом життя, забезпечення права на формування професіоналізму діяльності і професіоналізму особистості, вироблення творчої позиції залежно від соціальних запитів, вимог освітньої галузі «Мови і літератури», власних здібностей, професійних інтересів, компетентнісного досвіду, можливостей тощо. При цьому має бути чітко визначений методологічний інструментарій, обрана система засобів, педагогічних технологій, моделей, сформована робоча гіпотеза, критерії та емпіричні показники верифікації, отже, розроблена методика проведення дослідно-експериментальної роботи.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Особливий інтерес для розбудови дієвої науково-методичної системи розвитку педагогічної майстерності вчителів української мови і літератури в умовах післядипломної освіти становлять наукові розвідки Л.В. Абдаліної, Н.І. Білик, О.М. Вержицької, Л.І. Даниленко, Ю.І. Завалевського, С.А. Калашнікової, Н.І. Клокар, М.М. Поташника, С.І. Шувалової та ін. Прикметним є те, що у більшості сучасних теоретико-методологічних досліджень простежується логічна взаємозумовленість рівня педагогічної майстерності фахівців від якісного науково-методичного супроводу їх професійного зростання, інноваційного навчально-методичного забезпечення процесу за індивідуальними освітніми траєкторіями. Проте, як показали результати попереднього вивчення стану проблеми, у цілому інноваційна дієва науково-методична система ще не дістала свого теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки в просторі післядипломної педагогічної освіти, що й зумовило спрямованість мети і завдань, етапів експерименту, заактуалізувало наші подальші наукові пошуки.

Мета статті – висвітлення результатів дослідно-експериментальної роботи щодо впровадження в практику післядипломної освіти експериментальної багаторівневої циклічної науково-методичної системи й акме-орієнтованої моделі розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури, експериментальної перевірки їх дієвості та ефективності. Відповідно до поставленої мети **основні завдання** визначаємо наступним чином: 1) комплексно вивчити організаційно-педагогічні та науково-методичні умови, за яких формування, розвиток і вдосконалення педагогічної майстерності вчителя-словесника в системі післядипломної освіти відбувається більш ефективно; 2) створити диференційований акмеологічний освітній простір для розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури шляхом запровадження інноваційної технології науково-методичного супроводу, акметехнологічного навчально-методичного забезпечення процесу в його інформаційно-технологічному (навчальний освітній портал, гілка форуму, Віртуальна лабораторія розвитку педагогічної майстерності вчителя-словесника та ін.) та процесуально-змістовому аспектах (інтерактивний навчально-методичний комплекс); 3) здійснити аналіз акмединаміки рівнів, параметрів, системоутворювальних складових і компонентів педагогічної майстерності вчителя-словесника на констатувальному і формувальному етапах експериментального дослідження; 4) перевірити статистичну гіпотезу дослідження, окреслити перспективні завдання подальшого розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в умовах післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експериментальне дослідження розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти здійснювалось у декілька взаємопов'язаних і взаємозумовлених етапів, зокрема теоретико-аналітичному, констатувальному, формувальному, контрольному, рефлексивно-узагальнювальному, що відображають загальні методологічні концепти авторської гіпотези, принципи її розробки й апробації в системі післядипломної освіти. Висвітливо організацію проведення дослідно-експериментальної роботи, зокрема формувального етапу, відповідно до окреслених завдань.

Узагальнювальні результати констатувального етапу експерименту засвідчили в основному репродуктивний та оптимальний рівні сформованості педагогічної майстерності в контрольних та експериментальних групах з більшості розроблених нами критеріїв і показників. Проведене маркетингове дослідження та якісний аналіз результатів психолого-андрагогічної діагностики в контрольних («КГА», «КГБ») та

експериментальних групах («ЕГА», «ЕГБ») дали підстави констатувати *недостатню ефективність, недовість існуючої традиційної науково-методичної системи розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в післядипломному просторі*, що безпосередньо проявилось у різноманітних організаційних, мотиваційно-рефлексивних, науково-методичних, технологічних, інформаційно-комунікаційних, психолого-педагогічних, акме-синергетичних ризиках. Комплексний аналіз результатів констатувального експерименту зумовив необхідність розробки й упровадження програми дослідно-експериментальної роботи щодо організації неперервного розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти, розробку відповідних організаційних, науково-методичних заходів, спрямованих на розбудову диференційованого акмеологічного простору для професійно-фахового та індивідуально-особистісного зростання вчителя-словесника за індивідуальними освітніми траєкторіями. Формувальний експеримент було організовано за *принципом відносної ідентичності*, за якого компонується приблизно однаковий склад суб'єктів дослідження за всіма суттєвими для вивчення розвитку педагогічної майстерності показниками, ідентичні умови проведення, одночасне варіювання акмеофакторів, які впливають на об'єкт дослідження. **Концептуальна ідея дослідження** полягала в тому, що неперервний розвиток педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в умовах післядипломної освіти, проектування та реалізація професійно-особистісного зростання вчителя-словесника за індивідуальними освітніми траєкторіями мають ґрунтуватися на інноваційних вимогах суспільства й освітньої галузі «Мови і літератури», потребах сучасного ринку праці, теоретичних положеннях методологічних підходів до навчання дорослих (андрагогічного, діяльнісно-творчого, акме-синергетичного, компетентнісного, праксеологічного та ін.), системоутворювальних принципах побудови відкритої освіти (неперервності, варіативності, технологічності, випереджальної спрямованості), науково обґрунтованій та експериментально апробованій багаторівневій циклічній науково-методичній системі й акме-орієнтованій моделі розвитку педагогічної майстерності вчителя-словесника, єдності курсової підготовки і міжкурсівих заходів як цілісного андрагогічного циклу, інноваційному науково-методичному супроводі та акметехнологічному навчально-методичному забезпеченні процесу. Експериментальна науково-методична система та акме-орієнтована модель розвитку педагогічної майстерності

запроваджувалась у двох модифікаціях: *модифікація А* (контрольні групи «КГА», «КГБ») передбачала розвиток педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури за традиційною моделлю, *модифікація Б* (експериментальні групи – «ЕГА», «ЕГБ») створювала передумови для запровадження багаторівневої циклічної науково-методичної системи й акме-орієнтованої моделі розвитку педагогічної майстерності, застосування інноваційних мета-технологій науково-методичного супроводу, акметехнологічного навчально-методичного забезпечення процесу в його інформаційно-технологічному та процесуально-змістовому аспектах. Це дало можливість порівняти загальну акмединаміку показників і рівнів розвитку педагогічної майстерності вчителів-словесників на формувальному і констатувальному етапах експериментальної роботи, визначити ефективність розробленої багаторівневої циклічної науково-методичної системи в закладах післядипломної освіти, дієвість науково-методичного супроводу.

На констатувальному і формувальному етапах експерименту брали участь слухачі курсів підвищення кваліфікації Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Шахтарський методичний кабінет відділу освіти Шахтарської міської ради, Макіївський навчально-методичний центр управління освіти, Маріупольський міський науково-методичний центр, Краматорський міський методичний кабінет управління освіти Краматорської міської ради Донецької області, Макіївська гімназія Макіївської міської ради Донецької області, Шахтарська багатопрофільна гімназія тощо. Усього на різних етапах експерименту було залучено 3037 осіб, із них 2867 учителів української мови і літератури, 36 директорів і 60 заступників директорів ЗНЗ, які викладають предмет «Українська мова і література», 5 проректорів з наукової роботи в закладах післядипломної педагогічної освіти, які керували експериментальним дослідженням, 4 завідувачі районних (міських) методичних кабінетів (центрів), 20 методистів міських (районних) методкабінетів (центрів), які очолюють міські циклові методичні комісії вчителів української мови і літератури, 35 викладачів (науково-викладацький склад) і 10 методистів обласних інститутів післядипломної освіти. Таким чином, зміст формувального етапу експериментального дослідження був пов'язаний з апробацією експериментальної науково-методичної системи розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури та

впровадженням її в практику закладів післядипломної педагогічної освіти, методичних служб усіх рівнів, загальноосвітніх навчальних закладів. Розвиток педагогічної майстерності вчителя-словесника здійснювався шляхом удосконалення компонентного складу цілісної системи педагогічної майстерності у професійно-діяльнісному (за такими критеріями: гуманістичність, нова якість професійно-педагогічної дії, професійно-педагогічна компетентність, акмелінгвістична культура, продуктивність діяльності, художньо-педагогічна творчість, інновативність), індивідуально-особистісному (за критеріями: спеціальні педагогічні здібності, ціннісно-смысловий професійний простір, професійно важливі якості) та мотиваційно-рефлексивному аспектах (за критерієм акмеологічності). Інноваційний науково-методичний супровід розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури здійснювався в системі курсової і післякурсвої підготовки у нерозривному логічному взаємозв'язку за новітніми андрагогічними, компетентісно орієнтованими, акме-синергетичними моделями, формами, мета-технологіями. Для створення диференційованого акмеологічного освітнього простору, неперервного самовдосконалення і самореалізації вчителя української мови і літератури було комплексно вивчено організаційно-педагогічні та науково-методичні умови, за яких розвиток педагогічної майстерності вчителя-словесника в післядипломній освіті відбувається більш ефективно.

Розвиток педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури організовувався на основі **багаторівневої (багатовимірної, фазової, багатокомпонентної) циклічної акме-орієнтованої моделі** неперервної педагогічної освіти, що є пролонгованою, складається з певної кількості міжкатестатійних андрагогічних періодів (циклів), кожен із яких створює відносно закінчене коло процесів, етапів професійно-особистісного зростання вчителя-словесника протягом визначеного проміжку часу та уможливує його повнішу самореалізацію в професії та житті. На кожному етапі андрагогічного циклу забезпечувались диференційовані акмеологічні умови для керованого самонавчання, самоосвіти і самовдосконалення вчителя української мови і літератури за індивідуальною освітньою траєкторією. Багатоциклічність навчання зорієнтовує вчителя-словесника на системний процес поповнення та оновлення професійно значущих знань, стимулювання пізнавальної активності, отже, є запорукою свідомої мотивації фахівця до неперервного розвитку педагогічної майстерності. Під **акме-орієнтованою моделлю розвитку педагогічної майстерності вчителя**

української мови і літератури розуміємо логічно створену багаторівневу циклічну науково-методичну систему, яка відтворює характерні періоди професіогенезу вчителя-словесника, його професійно-фахове та індивідуально-особистісне зростання як цілісний міжкатестатійний цикл, передає елементи, параметри навчання, оцінювання результатів, мережеву взаємодію суб'єктів процесу, визначає шляхи й способи організації професійного вдосконалення, спрямовує діяльність суб'єктів на кожному етапі тощо. Осмислюючи функції моделі, ми виходили із того, що вона є засобом активності, дієвості компонентів системи, фактором самозбереження та її вдосконалення, водночас становить окремих, відносно самостійний вид діяльності, продуктивність якого позначається на результатах проектування, розвитку і вдосконалення моделі [8, с. 210]. Розроблена нами акме-орієнтована модель розвитку педагогічної майстерності вчителя-словесника включає стратегічну мету, провідні фактори й організаційно-педагогічні умови її впровадження в систему післядипломної освіти, елементний склад, етапи реалізації, інноваційний організаційно-методологічний, науково-методичний, інформаційно-технологічний і психолого-андрагогічний супровід, ризики впровадження, дескриптори у формі очікуваних результатів. Запропонований віртуальний зразок уможливує повнішу самореалізацію, самовдосконалення вчителя української мови і літератури за індивідуальною освітньою траєкторією розвитку педагогічної майстерності, дозволяє чітко визначити завдання, установки на кожному етапі професійного зростання, скоординувати мережеву взаємодію всіх ланок науково-методичної системи, що забезпечують особистісно зорієнтований науково-методичний і акметехнологічний супровід учителя-словесника і реалізацію необхідних диференційованих форм роботи (пропедевтичної, контрольної-аналітичної, рефлексивної) тощо (детальніше див: [3, с. 55-60; 6, с. 247-268]). **Складовими компонентами акме-орієнтованої моделі** розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури визначено: *цільовий*, що зорієнтовує процес навчання вчителя-словесника на неперервний розвиток педагогічної майстерності та вдосконалення її інтегрованих системоутворювальних складових (професійної компетентності, акмелінгвістичної майстерності, художньо-педагогічної творчості, технологічної культури, педагогічного артистизму тощо), формування сталої мотивації до професійного саморозвитку і самореалізації протягом усього міжкатестатійного циклу, становлення нової якості професійно-педагогічної дії відповідно до пріоритетних завдань освітньої галузі «Мови і літератури», творчого виконання професійних

ролей і функцій; *аксіологічний*, що забезпечує надання диференційованих адресних сервісних послуг при виборі вчителем-словесником професійно значущих ціннісних орієнтацій, формуванні ціннісного світогляду та стійкого інтересу до професійно-педагогічної діяльності та ін.; *акметехнологічний*, що передбачає впровадження авторського акметехнологічного комплексу навчально-методичного забезпечення розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури, розробленого нами у вигляді багатокомпонентного інтерактивного навчально-методичного комплексу, до складу якого входять друковані навчально-методичні матеріали й освітні послуги, створені у віртуальному навчальному середовищі на основі інформаційно-комунікаційних технологій, а також додаткові носії навчальної інформації; *діяльнісно-упроваджувальний*, що прогнозує створення диференційованого акмеологічного професійного простору для розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури, упровадження в систему підготовки андрагогічних і особистісно зорієнтованих методів, прийомів, мета-технологій на основі інноваційних методологічних підходів і принципів освіти дорослих, з урахуванням індивідуальних запитів, професійних потреб, ціннісних орієнтирів, компетентнісного досвіду вчителя-словесника, що сприяють підготовці конкурентопроможного на ринку освітніх послуг спеціаліста; *управлінський*, що забезпечує успішність упровадження акме-орієнтованої моделі, її функціонування в умовах післядипломної освіти та набуття ознак системи випереджального акмеологічного розвитку педагогічної майстерності; *моніторингово-результативний*, що вміщує оціночно-критеріальну перевірку розроблених концепцій, моделей, форм, мета-технологій, акметехнологічного навчально-методичного супроводу розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти (планів, програм, проектів, навчальних курсів тощо), вимірювання, відстежування і діагностування рівнів, критеріїв розвитку педагогічної майстерності, відстеження змін у професійно-діяльнісній, індивідуально-особистісній та мотиваційній сферах учителя-словесника.

Для створення акметехнологічного навчально-методичного забезпечення розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури нами було розроблено **багатокомпонентний інтерактивний навчально-методичний комплекс**, до складу якого увійшли друковані навчально-методичні матеріали та освітні послуги, створені у віртуальному навчальному середовищі на основі інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема: *пілотно-цільовий проект* «Впровадження

кредитно-модульної системи організації навчального процесу в інституті післядипломної педагогічної освіти», *навчальна програма* очно-дистанційних курсів підвищення кваліфікації вчителів української мови та літератури за темою: «Інтерактивне навчання в курсі «Українська мова та література», *навчальні і навчально-методичні посібники* «Шляхи удосконалення професійної компетентності вчителя української мови та літератури в умовах особистісно зорієнтованого навчання», «Професійно-особистісне зростання вчителя-словесника на засадах кредитно-модульної системи», «Щоденник слухача курсів», «Щоденник міжкурсового періоду», *навчально-тематичні плани* курсів підвищення кваліфікації, *змістові модулі* для очної і дистанційної форм підвищення кваліфікації, *комп'ютерні презентації* до змістових модулів, *інструктивно-методичні матеріали* для аудиторних і позааудиторних занять, матеріали тестового контролю (вхідний, вихідний, модульний), *комунікативно-ситуативні творчі вправи і завдання*, *мультимедійна бібліотека* до модульної навчальної програми підвищення кваліфікації, *Пакет психолого-андрагогічних діагностик* для самооцінки і самоконтролю вчителя, *Віртуальна лабораторія* розвитку педагогічної майстерності вчителя-словесника (на офіційному сайті Донецького облППО, режим доступу: <http://www.ipro.dn.ua>) тощо. Процесуально-змістовий компонент акметехнологічного забезпечення розвитку педагогічної майстерності вчителя-словесника на всіх етапах андрагогічного циклу, що уможливив комплексність, поетапність, системність, неперервність процесу за індивідуальними освітніми траєкторіями, складала: професійно орієнтовані змістові модулі для очного і дистанційного етапів навчання «Педагогічна майстерність учителя-словесника як мета-діяльність», «Розвиток педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: акмеологічний і синергетичний аспекти», «Основи праксеологічної діяльності вчителя української мови і літератури», «Удосконалення акмелінгвістичної майстерності вчителя української мови і літератури в умовах післядипломної освіти», «Формування технологічної культури вчителя української мови і літератури в умовах оновленої мовно-літературної парадигми», «Використання кооперативних технологій як інноваційної дидактичної системи на уроках української мови і літератури», «Науково-методичний менеджмент освітніх інновацій учителя-словесника в системі післядипломної педагогічної освіти», варіативний модуль «Культура наукової української мови» тощо. Інноваційними формами і прийомами стали комунікативно-ситуативні і розвивальні вправи, аналіз ситуацій або case-метод, ігротехнології професійно-

особистісного вдосконалення (імітаційні, ділові, організаційно-діяльнісні, рольові, ситуаційно-рольові ігри), рефлексія, проектування, аналіз продуктів професійно-педагогічної діяльності тощо.

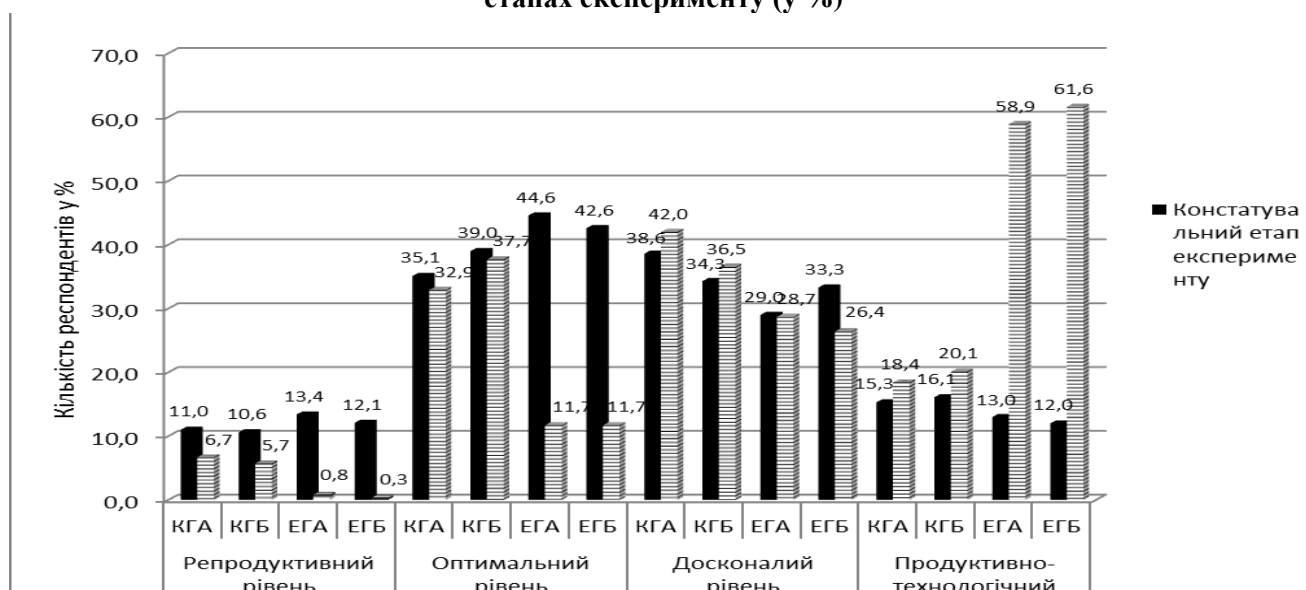
На формувальному етапі експерименту з метою комплексної реалізації програми дослідно-експериментальної роботи, перевірки авторської концепції, розв'язання поставлених завдань було сплановано і зреалізовано **систему практико-зорієнтованих міжкурсівних обласних заходів**. Відповідно до плану роботи Донецького облППО під керівництвом автора працювали **обласні творчі групи** за такими напрямками: «Методичний супровід зростання професійної компетентності вчителя української мови і літератури» (2007 р.); «Науково-методичний супровід самоосвітньої діяльності вчителя української мови і літератури в курсовий і міжкурсівний період за кредитно-модульною організацією навчального процесу» (2008 р.); «Оновлення методичного супроводу процесу впровадження інструментарію якості мовної освіти» (2009 р.); «Розробка і дослідження кваліфікаційних вимог до професійної діяльності вчителя соціально-гуманітарних дисциплін» (2009-2010 рр.); «Програмне забезпечення дистанційного навчання учнів у системі моніторингу якості освіти з української мови» (2010 р.); «Розробка навчально-методичного забезпечення курсу української літератури 10-11х класів із використанням ІКТ» (2010-2013 рр.); «Культурно-технологічна модель діяльності вчителя-філолога в компетентісно орієнтованому просторі освіти» (2012-2013 рр.) та ін. Функціонували обласні методичні студії «Розробка і реалізація освітньо-професійної модульної програми підвищення кваліфікації

педагогічних кадрів на засадах кредитно-модульної системи» (2009 р.), експериментальний практико-зорієнтований майданчик «Інтеграція діяльності методичних служб щодо створення єдиного освітнього інформаційно-методичного простору» (на базі Шахтарського методкабінету) (2011-2013 рр.).

Перевірка результативності розробленої авторської концепції, дієвості впровадженого авторського акметехнологічного навчально-методичного забезпечення здійснювалася шляхом комп'ютерної психолого-андрагогічної діагностики у *Віртуальній лабораторії розвитку педагогічної майстерності вчителя-словесника*, відкритої авторкою на офіційному сайті Донецького облППО (режим доступу: <http://www.ipro.dn.ua>). Комплекс упроваджених у систему підготовки вчителів-словесників психолого-андрагогічних діагностичних процедур дозволив нам спостерігати за процесом розвитку педагогічної майстерності в експериментальних і контрольних групах, проводити циклічні виміри необхідних параметрів, зіставляти експертні оцінки до і після формувального етапу експерименту. Отримані дані оброблялись за допомогою методів математичної статистики, причому ефективність і дієвість науково-методичної системи оцінювалася за акмединамікою компонентів, рівнів педагогічної майстерності у вихідному, проміжному і завершальному зрізах моніторингу. На основі отриманих результатів був створений *інформаційний банк розвитку педагогічної майстерності вчителів української мови і літератури в системі післядипломної освіти* (2008-2012 рр.).

Діаграма 1

Рівні сформованості педагогічної майстерності вчителів української мови і літератури на констатувальному і формувальному етапах експерименту (у %)

Узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи, проведеної на формувальному етапі протягом 2009-2011 рр., засвідчило значні відмінності якісних і

кількісних показників розвитку педагогічної майстерності вчителів української мови і літератури, дало можливість констатувати підвищення критеріїв і рівнів педагогічної майстерності в експериментальних групах і незначні, мало відчутні зміни в контрольних, що підтвердило ефективність запровадження авторської концепції в системі післядипломної освіти, дієвість та адресну спрямованість акметехнологічного навчально-методичного забезпечення. За допомогою методів математичної статистики було зіставлено два емпіричні розподіли (*модифікацію А і модифікацію Б*), з'ясовано акмединаміку педагогічної майстерності в експериментальних і контрольних групах. Значну висхідну акмединаміку рівнів педагогічної майстерності після проведення формувального етапу експерименту, позитивне зростання сформованості кожного з критеріїв у професійно-діяльнису, індивідуально-особистісному і мотиваційно-рефлексивному вимірах констатовано в експериментальних групах (ЕГА, ЕГБ) і підтверджено підсумковим (фінішним) психолого-андрагогічним діагностуванням. Графічна інтерпретація результатів в експериментальних групах (ЕГА, ЕГБ) підтверджує дієвість і продуктивність розробленої нами і впровадженої в післядипломну освіту експериментальної багаторівневої циклічної науково-методичної системи й акме-орієнтованої моделі розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури (діаграма 1).

Зібрані в ході дослідно-експериментальної роботи матеріали та їх вичерпний аналіз повною мірою підтвердили як висунуту нами робочу гіпотезу, авторську концепцію, так і ефективність розробленої методики дослідження. Порівняння

рівнів розвитку педагогічної майстерності вчителів української мови і літератури, сформованих системоутворювальних компонентів (професійно-педагогічної компетентності, художньо-педагогічної творчості, технологічної культури тощо) у контрольних і експериментальних групах дало можливість констатувати значне зростання кількості суб'єктів із продуктивно-технологічним рівнем в експериментальних групах (ЕГА – на 45,9%, ЕГБ – на 49,6%) порівняно з контрольними (КГА – на 3,1%, КГБ – на 4%). У більшості респондентів контрольних груп розвиток педагогічної майстерності залишився на репродуктивному (КГА – 6,7% і КГБ – 5,7%) і оптимальному рівнях (КГА – 32,9% і КГБ – 37,7%). Досконалого рівня розвитку педагогічної майстерності досягли в КГА (42%) і КГБ (36,5%), тоді як продуктивно-технологічного лише 18,4% і 20,1% відповідно. В експериментальних групах більша частина вчителів-словесників перейшла до продуктивно-технологічного рівня (ЕГА – 58,9%, ЕГБ – на 61,6%), на репродуктивному рівні розвитку педагогічної майстерності залишилися 0,8% і 0,3% відповідно. Слід зазначити, що прогресивна акмединаміка вчителів експериментальних груп полягала в русі від копіювальних способів вирішення професійних завдань до системного, авторського, творчого, оригінально-самобутнього перетворення професійно-педагогічної дійсності, вироблення нової якості професійно-педагогічної дії. Зведені результати акмединаміки рівнів педагогічної майстерності в контрольних («КГА», «КГБ») і експериментальних групах (ЕГА, ЕГБ) представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Акмединаміка сформованості рівнів педагогічної майстерності вчителів української мови і літератури

Етапи експерименту	Репродуктивний рівень				Оптимальний рівень				Досконалий рівень				Продуктивно-технологічний рівень			
	КГА	КГБ	ЕГА	ЕГБ	КГА	КГБ	ЕГА	ЕГБ	КГА	КГБ	ЕГА	ЕГБ	КГА	КГБ	ЕГА	ЕГБ
Констатувальний етап	11	10,6	13,4	12,1	35,1	39	44,6	42,6	38,6	34,3	29	33,3	15,3	16,1	13	12
Контрольний етап	6,7	5,7	0,8	0,3	32,9	37,7	11,7	11,7	42	36,5	28,7	26,4	18,4	20,1	58,9	61,6
Акмединаміка рівнів педагогічної майстерності	-4,3	-4,9	-12,6	-11,8	-2,2	-1,3	-32,9	-30,9	+3,4	+2,2	-0,3	-6,9	+3,1	+4	+45,9	+49,6

Таким чином, в експериментальних групах (ЕГА, ЕГБ) було виявлено позитивну акмединаміку розвитку за всіма критеріями і показниками, як результат – перехід учителів української мови і літератури на більш високий

рівень педагогічної майстерності та вдосконалення її системоутворювальних компонентів – професійно-педагогічної компетентності, художньо-педагогічної творчості, акмелінгвістичної майстерності, педагогічного

артистизму, технологічної культури тощо. Проведений статистичний аналіз підтвердив ефективність підготовки в експериментальних групах конкурентоспроможних фахівців на рівні вітчизняних і світових стандартів.

Висновки. Отже, за впровадження експериментальної багаторівневої циклічної науково-методичної системи й акме-орієнтованої моделі розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в післядипломну педагогічну освіту, створення диференційованого акмеологічного освітнього простору для професійного зростання за індивідуальними освітніми траєкторіями, розробки інноваційної технології науково-методичного супроводу, акметехнологічного науково-методичного забезпечення процесу в його інформаційно-технологічному і процесуально-змістовому аспектах в експериментальних групах (ЕГА, ЕГБ) виявлено значну позитивну акмединаміку критеріїв і рівнів педагогічної майстерності. Це лаконічно підтверджено такими параметрами: зросла акмемотивація вчителів української мови і літератури до розвитку педагогічної майстерності протягом життя, що набуло системного, неперервного, цілеспрямованого характеру за змодельованим власним проектом (програмою), індивідуальними освітніми траєкторіями; збільшилась кількість професійних ініціатив, інноваційних пошуків, створених методичних продуктів міжкатегоріального циклу у формі розроблених персонал-технологій, методик викладання предмета, творчих проєктів, методичних кейсів, технологічних портфоліо; збільшилась участь учителів-словесників у заходах міжкурсового періоду, зокрема конференціях, постійно діючих семінарах, круглих столах, вебінарах, тренінгах, у складі творчих груп тощо; підвищився рівень інноваційної технологічної культури, упровадження новітніх освітніх підходів і технологій набуло в роботі вчителів української мови і літератури системного характеру; поступово зросла активна суб'єктна позиція, набули вдосконалення професійно важливі якості, необхідні для майстерної професійно-педагогічної діяльності, зокрема креативність, самоефективність, емпатія, комунікативність, акмеологічність тощо; збільшився відсоток (на 84 %) участі вчителів української мови і літератури у професійних конкурсах, турнірах, фестивалях, форумах (учасники, члени журі, тренери, коучі тощо), інноваційних програмах, проєктах на обласному, всеукраїнському і міжнародному рівнях тощо. Порівняння приросту значень об'єктивних показників проілюструвало

ефективність висунутої гіпотези про дієвість запровадження в післядипломну освіту інноваційної багаторівневої циклічної науково-методичної системи й акме-орієнтованої моделі розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури. Прогресивний розвиток педагогічної майстерності вчителів української мови і літератури експериментальних груп засвідчив дієвість і ефективність запропонованої методики дослідження та можливість її подальшого широкого застосування в закладах післядипломної педагогічної освіти України.

Список джерел

1. Євдокимов, В.І. Педагогічний експеримент: навч. посіб. для студ. пед. вузів [Текст] / В.І. Євдокимов, Т.П. Агапова, І.В. Гавриш, Т.О. Олійник / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х.: ОВС, 2001. – 148 с.
2. Кузьміна, Н.В. Очерки психологии труда учителя: психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности [Текст] / Н.В. Кузьмина. – Л.: ЛГУ им. А.А. Жданова, 1967. – 182 с.
3. Сидоренко, В.В. Багаторівнева циклічна модель професійно-особистісного зростання вчителя-словесника за кредитно-модульною системою організації навчання [Текст] / В.В. Сидоренко // Післядипломна освіта в Україні: міжгалуз. наук.-освітній журнал. – К., 2010. – № 1. – С. 55-60.
4. Сидоренко, В.В. Підготовка вчителя української мови і літератури в системі післядипломної педагогічної освіти [Текст] / В.В. Сидоренко / Компетентнісний підхід у неперервній освіті: колективна монографія / за наук. ред. І.Г. Єрмакова. – Донецьк: Каштан, 2012. – С. 204-237.
5. Сидоренко, В.В. Професійно-особистісне зростання вчителя-словесника на засадах кредитно-модульної системи: навч. посіб.: У 3 ч. [Текст] / В.В. Сидоренко. – Донецьк: Каштан, 2010.
6. Сидоренко, В.В. Розвиток педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: монографія / В.В. Сидоренко. – Донецьк: Каштан, 2012. – 492 с.
7. Сидоренко, В.В. Шляхи удосконалення професійної компетентності вчителя української мови та літератури в умовах особистісно зорієнтованого навчання: навч.-метод. посіб. [Текст] / В.В. Сидоренко. – Донецьк: Каштан, 2008. – 193 с.
8. Соколова, І.В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями: монографія [Текст] / І.В. Соколова / за ред. С.О. Сисоєвої. – Маріуполь – Д.: АРТ-ПРЕС, 2008. – 400 с.